

COM VÈNCER EL SÍNDROME DE BARTLEBY AL S. XXI O ELS CAMINS DE L'ESCRITURA

Guillem Miralles i Puig

guimipu@hotmail.com

“Si creus, tens paciència. Si creus tens, paciència...” Pau Riba

Començament inèdit: què és escriure?

Escriure bé no és fàcil i escriure molt bé és un miracle. Aquesta frase no és un tòpic: per escriure bé cal paciència i inspiració, com més llibres s'hagin llegit, millor, i com més fulls s'han omplert, estripat i repetit, molt millor encara, però, en canvi, escriure molt bé és gairebé impossible. Escriure bé no és fàcil, però és la única aspiració possible, perquè com diu el poeta Josep Pedrals, escriure bé no és un do, el què és un do és escriure molt bé, i per tenir el do i escriure molt bé cal que coincideixin la inspiració, la gràcia, l'haver llegit, l'haver escrit, i una estat espiritual únic que dona una fluïdesa divina; per tant, escriure molt bé és un autèntic miracle, i arribar a escriure bé, la única aspiració possible. Per escriure bé, cal paciència i no es pot renunciar a viure, veure, riure, patir, plorar i estimar, i odiar, també. Però, no us penseu, tot això és la meva percepció, i no tothom ho veu així. Hi ha d'altres veus que creuen que ni do, ni viure, ni llegir, ni paciència, ni tonteries, sinó que consideren que per escriure t'has d'adequar a uns paràmetres; per escriure bé t'has d'adequar-se molt bé als paràmetres; i si escrius molt bé, és que has complert exactament tots els paràmetres.

Però arrodonint la meva opinió, a mi em sembla que els paràmetres embruten. Els paràmetres dificulten la connexió lliure i sense prejudicis entre lectors i escriptors. No hi crec en paràmetres, i sí en constriccions individuals i lliurement imposades que faciliten la creació per arribar a escriure bé; crec que hi ha moltes possibilitats d'expressió, una per cada intent de creació individual. Els paràmetres obstrueixen. També crec que hi ha formes i vies no descobertes que corresponen a la vida d'ara, als problemes actuals, als nous pensaments i que poden fer entendre noves incògnites que se'ns plantegen. Els paràmetres ofeguen. I si m'he animat amb aquest escrit és perquè tinc una certa por cada vegada que escric, i per vèncer-la, escric aquest text, per intentar veure què és el que em trava o m'impedeix escriure lliurement com en els escrits anteriors al paper de vidre, on n'hi repassava gairebé res. Repassant, repassant, m'he trobat a Bartleby, i crec que potser entre ell i alguns altres m'ajudaran, em donaran un cop de mà, alguna pista que doni llum al meu problema.

Bartleby i companyia

Bartleby és un personatge creat per l'escriptor Herman Melville a la seva novel·la “Bartleby, the Scrivener” (1853). Bartleby era oficinista de professió, i mai va ser vist llegint, ni tan sols un diari; no sortia mai a enlloc perquè vivia a l'oficina (fins i tot hi passava els diumenges); mai va dir qui era, ni d'on venia, ni si tenia parents i quan se li preguntava a on va néixer o se li encarregava un treball, sempre responia dient: - PREFERIRIA NO FER-HO. L'únic escriptor que he llegit que ha intentat associar aquest personatge al problema de l'escriptura és Enrique Vila-Matas en el seu llibre “Bartleby y compañía”. En aquest experiment, Vila-Mats recorre els camins de la més atractiva i perturbadora tendència –segons ell- de les lletres contemporànies, que és el lloc on es troba l'únic camí que queda obert a l'autèntica creació literària; una tendència que es pregunta què és l'escriptura i a on està i què hi ha al voltant de la impossibilitat d'escriure. Vila-Matas recorre l'atracció al no escriure (o l'aversion a escriure) amb llargs períodes d'inactivitat (voluntària o no) que han sofert reconeguts escriptors: Salinger, Kafka, Rulfo, Derain, Perec, i tracta de saber què els ha passat, i perquè s'han bloquejat aquestes indiscutibles grans escriptors. Plantejar-se aquesta tendència a la impossibilitat d'escriure és la única via possible, segons Vila-Matas, per aconseguir escriure honestament.

L'escriptor asturià Xuan Bello, en la primera frase del seu llibre "Historia universal de Paniceiros" escriu que "el secreto de aburrir es contarlo todo". Roger Tudó, en el primer número d'aquesta revista, escrivia que actualment la creació està mal vista i no està de moda, i que tots preferim identificar-nos amb creatius a sou per a sentir-nos més autèntics mentre optem per vies estàndards per les nostres pròpies creacions. Quim Monzó, en una entrevista després de publicar L'illa de Maians (1986), reblava que enfront als "Grans Doctors de la Ciència Literària" ell proposa una narrativa amb un ritme diferent, "hem mamat televisió, hem mamat cine; no podem estar trenta pàgines descrivint el sentiment d'un individu, sense haver començat encara l'acció". En els tres casos busquen el seu perquè SÍ a l'escriptura, com ho volen fer, plantejen les seves intencions, havent-se plantejat abans, perquè no, i a quines coses volen dir NO. Abans de dir Sí i conèixer a què dius sí (cosa extraordinàriament difícil) s'ha de dir No i a què dius No (cosa més fàcil). Però torna a ser Vila-Matas qui més s'apropa al final argumental d'aquest text quan en el seu recentíssim "París nunca se acaba", escriu sorprenentment: "yo siempre tengo una gran alegría cuando no entiendo algo y al revés: cuando leo algo que entiendo perfectamente, lo abandono desilusionado"; tampoc es tracta de prendre-s'ho al peu de la lletra, però quantes vegades aquella borrosa primera lectura incomprendible s'acaba desvelant com una revelació profunda? La resposta la dóna ell mateix: "entender puede ser una condena. Y no entender, la puerta que se abre".

Obrir portes i una pròpia clau

Hi ha una petita veu que em diu que els camins de l'escriptura surten de trobar vies d'expressió pròpies i que és aquesta la única actitud possible per a generar textos i evitar bloquejos. Aquesta petita veu (que no sé d'on ve) em diu que tot ha estat dit en la història, i que per tant, no cal tornar-ho a repetir, i continua dient-me que la meua proposta personal, una clau per obrir portes, podria consistir a canviar el rol del lector com a part passiva del text i convertir la persona que llegeix en part activa i vertader protagonista, també diu la veu que a mi m'agradaria fer despertar en el lector la pròpia interpretació de les coses, indicar-li el camí però no la solució, evitar els discursos excessivament pautats que es presenten com a panacees redemptores de la humanitat; és a dir, hauria d'optar, segons aquesta veu, per presentar retrats, impressions, intuïcions. La veu dirà el que vulgui però jo crec que aquesta proposta necessita treball i definició, perquè no és fàcil definir-se i comprometre's, al contrari, és enormement difícil, i humilment, tot això costa molt, molt. La veu, responent-me, diu que l'aspirant a escriptor té un camp més limitat per a la seva creació amb aquesta proposta, però pot presentar el seu món creatiu personal sense cap afany de proselitisme, sense ànim de convèncer ningú i que a mi això m'aniria bé. La veu diu que potser Bartleby no llegia mai res perquè estava cansat de veure llibres idèntics als llibres de comptabilitat que cada dia llegia a l'oficina, però, diu la veu que no diu res de nou, que no us penseu, que de fet, només es tractaria de la vella fórmula que hauríem de mirar endintre per veure-hi a fora: la honestedat sempre surt observant la pròpia vida, diu la veu, i la pròpia vida no sap què són els paràmetres. Em diu la veu, fluxet, que la nostra vida és la nostra novel·la més autèntica.